

کودک و محیط زیست

با نگاهی به جایگاه آشنایی با محیط زیست و علاقه و انس با طبیعت و حفظ آن
در راهنمای برنامه و فعالیت‌های پیش از دبستان

شیرین برزین

روی زندگی ما انسان‌ها اثر بد می‌گذارد. امروزه در کشور ما و بسیاری از کشورهای جهان، آلودگی محیط زیست به‌عنوان چالشی جدی مطرح است، به‌طوری که بحث آلودگی هوا و خطرات آن که همه به‌خصوص کودکان را نشانه می‌گیرد، مکرر مطرح می‌شود.

به‌طور قطع، اگر بزرگ‌ترهای امروز که کودکان دیروز هستند، به موقع در معرض آموزش‌های لازم برای حفظ محیط زیست قرار می‌گرفتند، امروزه بخش بزرگی از مشکلات آلودگی محیط زیست را شاهد نبودیم. آن‌چه ضرورت دارد، این است که رفتارهای پسندیده را باید از کودکی به‌صورت عادت درآورد. از این‌رو، موضوع مورد نظر در راهنمای برنامه و فعالیت‌های آموزش و پرورش پیش از

همه می‌دانیم، بهترین زمان برای نهادینه ساختن عادات پسندیده، دوران کودکی است. ما بزرگ‌ترها دوست داریم کودکان اسباب‌بازی‌هایشان را پس از بازی جمع کنند و سرجایش بگذارند، کفش‌هایشان را مرتب در محل خود قرار دهند، لباس‌هایشان را در کمد یا... قرار دهند، شب‌ها قبل از خواب مسواک بزنند، دست‌هایشان را قبل از غذا و پس از دست‌شویی رفتن بشویند و...

البته اگر این عادات در کودک شکل بگیرند، اسباب رضایت‌مندی و خوش‌حالی است، اما آیا این کافی است؟ آیا محیط زیست فقط خانه، آموزشگاه یا محل کار ماست؟

محیط زیست تشکیل شده است از هوایی که تنفس می‌کنیم، آبی که می‌خوریم و خاکی که روی آن زندگی می‌کنیم. اگر محیط زیست آلوده شود،

دبستان «مصوبه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۲۵»، در قالب هدف و انتظارات زیر پیش‌بینی شده است:

آشنایی با محیط‌زیست و علاقه و انس با طبیعت و حفظ آن

الف) آشنایی با نعمت‌های خداوند و زیبایی‌های آفرینش

- محیط‌زیست و توجه به زیبایی‌های آن (خانه، خیابان، پارک، جنگل، کوه، دریا و رود)؛
- گیاهان، ویژگی‌ها، زیبایی‌ها و فایده‌های آن‌ها؛
- جانوران، ویژگی‌ها، زیبایی‌ها و فایده‌های آن‌ها؛
- آب، زیبایی‌ها و نقش آن در زندگی موجودات؛
- آسمان و زیبایی‌های آن (خورشید و آفتاب، ماه و مهتاب، ستارگان، روز و شب ابر و...)
- منابع (آب، برق، گاز، سوخت، درخت و...)
- هوا و نقش آن در زندگی موجودات؛

ب) حفظ و مراقبت از نعمت‌های خداوند

- حفظ و مراقبت از گیاهان (آب دادن به گیاهان، خودداری از شکستن شاخه‌ها و...)
- حفظ و مراقبت از حیوانات (غذا دادن به آن‌ها، خودداری از آزار دادن آن‌ها و...)
- صرفه‌جویی در مصرف آب و پرهیز از آلوده کردن آن؛
- ریختن زباله در کیسه یا سطل مخصوص، تفکیک زباله و علت آن؛
- خودداری از ایجاد آلودگی‌های صوتی؛
- آشنایی با آلوده‌کننده‌های صوتی؛

تحقق و دستیابی به این هدف هم‌چون هدف‌های دیگر، از طریق فعالیت‌های یاددهی-یادگیری تأکید شده است. براساس این مصوبه، آموزش در دوران کودکی به‌طور غیرمستقیم و از طریق فعالیت‌هایی چون: بازی، کاردستی، نمایش خلاق، قصه، شعر، مشاهده، گردش علمی، آزمایش و بحث و گفت‌وگو صورت می‌گیرد. این روش، یادگیری را برای کودک لذت‌بخش می‌کند و امکان کسب تجربه و فعالیت را برای او فراهم می‌سازد.

برخی از راهکارهایی که به تحقق این هدف کمک می‌کنند، عبارت‌اند از:

۱. گردش در طبیعت و محیط اطراف، بازدید از باغ‌وحش و گل‌خانه و... همراه با کودک به‌منظور:

- توجه دادن کودک به نعمت‌های خداوند و زیبایی‌های آفرینش؛
  - آشنا کردن کودک با گیاهان، جانوران، فایده‌ها و نیازهای آن‌ها و چگونگی محافظت و یاری رساندن به آن‌ها؛
  - توجه به آب، ارزش، فایده‌ها و حفظ آن از آلودگی و صرفه‌جویی در مصرف آن.
۲. مشاهده و مقایسه‌ی کوچه و خیابان پاکیزه و کثیف به‌منظور ایجاد انگیزه در کودک برای ریختن زباله در سطل مخصوص.
  ۳. توجه دادن کودک به هوای تمیز و فرحبخش پارک و مقایسه با بوی نامطبوع زباله، دود ماشین‌ها و...
  ۴. کمک گرفتن از کودکان در تفکیک زباله‌های خشک (پلاستیک، کاغذ

و...) و گفت‌وگو با آن‌ها در مورد علت و فایده‌های این کار.

۵. کمک گرفتن از کودکان در امر غذا دادن به پرنده‌ها و حیوانات از باقی‌مانده‌ی نان و غذای خود.

۶. کمک گرفتن از کودکان در آب دادن به گل و گیاه.
۷. کمک گرفتن از کودکان در خاموش کردن چراغ‌های اضافی منزل و توجه دادن او به صرفه‌جویی در مصرف.
۸. ساخت کاردستی و وسایل کاربردی با مواد دور ریختنی مثل روزنامه و کاغذ باطله، تراشه‌ی مداد و...

۹. آشنا کردن کودکان با چگونگی تولید کاغذ، چوب، برق و... از طریق قصه، شعر، نشان دادن فیلم، کارتون و... به زبان قابل درک برای آنان.
۱۰. استفاده از موارد مطرح شده فوق به‌عنوان موضوع برای فعالیت‌های مورد علاقه‌ی کودکان مانند: نقاشی، نمایش خلاق، شعر، قصه و... .

این موارد و روش‌های دیگری که هر یک از ما در جریان زندگی روزمره‌ی خود در برخورد با کودکان به کار می‌بریم، راهکارهای ساده‌ای هستند که می‌توان به کمک آن‌ها کودک را با محیط‌زیست و زیبایی‌های آن آشنا کرد و حفاظت از محیط‌زیست را به او آموخت.

شما مربی محترم نیز می‌توانید تجربیات خود در این زمینه را برای اطلاع سایر مربیان به دفتر مجله ارسال کنید.

نکته: درست است که موضوعات و فعالیت‌های ذکر شده در این مقاله، موضوع محیط‌زیست را نشانه گرفته‌اند، اما باید توجه داشته باشیم، انجام این‌گونه فعالیت‌ها به‌طور غیرمستقیم به درک مفاهیم علوم، ریاضی، دینی، اجتماعی و پرورش مهارت‌های زبانی، پرورش ذوق هنری و حس زیبایی‌شناسی و پرورش جسمانی کودک کمک و مهارت‌های زندگی را در او تقویت می‌کند.

